

LÄRARENS HANDBOK

KOMMUNENS HÅLLBARHETSARBETE - HÅLLBARHETSSPÖRRARNA

Mål: Barnen och ungdomarna får lära sig om beslutsfattandet inom kommunen och kommunens hållbarhetsarbete. Stigen Kommunens hållbarhetsarbete kan användas som ett verktyg för att öka dialogen mellan barnen och beslutsfattarna, så att barnen får sin röst hörd och i den mån det är möjligt kommer åt att påverka utvecklingen av kommunen. Med andra ord främjar stigen barns och ungas delaktighet och initiativkraft. Syftet är att främja målen för demokratifostran och ge barnen och ungdomarna en närmare inblick i påverkansarbete.

INNEHÅLL

1. Beslutsfattarna besöker skolan

- Förberedelser inför besöket
- Elevernas förhandsuppgifter
 - 1.1. Övning i beslutsfattning
 - 1.2. Kommunens roll i miljö- och klimatarbetet
 - 1.3. Skriv frågor och inbjudningsbrev
- Beslutsfattarna besöker skolan
 - 1.4. uppgifter under besöket

2. Stadsvandring med beslutsfattarna

- Förberedelser inför stadsvandringen
- Elevernas uppgifter
 - 2.1. Bekantning av temana i stadsvandringen och formulering av egna frågor
 - 2.2. Stadsvandring med beslutsfattarna

3. Slutresultat och avslutande träff

LÄRARENS FÖRBEREDELSE INFÖR PROJEKTET

- Fundera på hur du bäst kan anpassa stigen till samhällsläroämnena och bakgrunden till beslutsfattandet.
- Förbered en presentation av projektet för eleverna (färdig PowerPoint-mall).
- Se till att det informeras om träffarna:
 - Det lönar sig berätta om projektet på skolans webbplats och i sociala medier.
 - Meddelande till de lokala medierna (till exempel lokaltidning eller lokalradio, YLE:s regionala nyheter). Varför inte också ringa en journalist och föreslå att en nyhetsartikel om projektet kunde publiceras i en lokaltidning. Medierna kan eventuellt följa träffarna och alla steg i processen (eller senast den avslutande träffen).
 - Om möjligt kan det vara bra att samarbeta med kommunens kommunikationsansvariga, så att det informeras om projektet också via kommunens kanaler. Det är viktigt att barnen och ungdomarna får föra fram sina idéer och tankar, och att det informeras om dem.
 - Det ska också samlas in fotografier och videoklipp för dokumentering.
- Förbered en kort presentation av projektet med hjälp av den färdiga mallen till inbjudningsbrev: vad ska vi göra och varför? Be också att få en kort presentation och bild av beslutsfattaren samt en lista med tre punkter över hans eller hennes värderingar.

Tidsschema: fundera i vilken takt ni ska ta er framåt på stigen och slå fast datum för träffarna

Tips på hur ni kan nå beslutsfattarna:

- Kontakta först bildningsdirektören och berätta om projektet. Be bildningsdirektören presentera projektet och datumen för träffarna för beslutsfattarna i bildningsnämnden och sektionen. Skolans rektor kan, om möjligt, delta i mötet med bildningssektionen och redogöra närmare för projektet.
- Skicka eller be att skolans rektor skickar ett officiellt inbjudningsbrev till bildningsnämnden och tekniska nämnden. Det är viktigt att beslutsfattarna är medvetna om projektet och dess tidsschema redan innan barnens inbjudningar skickas ut.
- Ett sätt att få meddelandet att nå ut till ett stort antal beslutsfattare är att kontakta ordförandena för fullmäktigegrupperna och be dem vidarefördela informationen till beslutsfattarna.

FILER SOM SKA LADDAS NER

Barn och unga som sporrare av hållbarhetsarbete -materialsidan innehåller följande material som kan skrivas ut:

- Presentationsmaterial om kommunens klimatarbete för lärarna (Powerpoint)
- Presentation av skolstigen (Powerpoint)
- Mall till inbjudningsbrev (Word)
- Följebrev till inbjudan (Word)

1. BESLUTFATTARNA BESÖKER SKOLAN

På den första träffen besöker beslutsfattarna skolan, berättar om sitt arbete och svarar på elevernas frågor. Det här är första gången eleverna och beslutsfattarna träffas, och målet är att de ska få bekanta sig med varandra och att eleverna ska kunna ställa frågor av beslutsfattarna med låg tröskel.

FÖRBEREDELSE INFÖR BESÖKET

Projektstart och presentation av projektet

Presentera projektet och dess förlopp för eleverna. Gå igenom vad hållbarhetsarbete innebär (utnyttja den färdiga Powerpoint presentationen) och hur det syns i vardagen.

Förhandsuppgifter

Före träffen ska eleverna göra vissa förhandsuppgifter i förberedande syfte. Förhandsuppgifterna ger eleverna en inblick i beslutsprocessen och kommunens roll i miljöarbetet och är till hjälp när de ska skriva inbjudningsbrevet och frågorna till beslutsfattarna. När inbjudningsbrevet och frågorna har skrivits skickar läraren dem till beslutsfattarna.

Före träffen ska läraren informera eleverna om vilka beslutsfattare som accepterat deras inbjudan genom att visa bilder på dem och berätta vilket parti de representerar.

ELEVERNAS FÖRHANDSUPPGIFTER

Här nedan följer några förberedande uppgifter. Du kan genomföra alla eller endast en del beroende hur det passar klassens tidsschema.

1.1. Övning i beslutsfattande

Årskurserna 1–6 (förhandling)

Fas 1:

- Eleverna delas in i grupper enligt något fantasitema (till exempel djur).
- Grupperna slår fast sina egna centrala värderingar med hjälp av färdiga värderingskort. Varje grupp får välja tre värderingskort, vilket innebär att eleverna måste förhandla om viktiga frågor.
- Grupperna ges ett konkret penningbelopp (t.ex. 1 500 kommunpengar) och tydliga utgiftsposter, bland vilka det gäller att välja ett antal åtgärder som ska vidtas upp till det tilldelade beloppet. Beloppet räcker inte till allt, och därför måste beslutet föregås av förhandlingar.
- Utgiftsposterna bör gälla frågor som är relevanta för den egna kommunen eller skolan, och de ska funderas ut gemensamt med hela klassen. Fundera tillsammans ut vilka önskemål eller förbättringsförslag barnen har när det gäller deras egen skola eller kommun. Förslagen skrivs upp på tavlan, och bredvid varje förslag skriver läraren ett pris.
- Exempel:
 - Spindelgunga, 100 kommunpengar
 - Klätterställning, 300 kommunpengar
 - Rutschbana, 200 kommunpengar
 - Ett favoritbands konsert, 700 kommunpengar
 - Hoppborg, 100 kommunpengar
 - Inomhuslekpark, 1 000 kommunpengar
 - Simhall, 1 000 kommunpengar
 - Lekpark, 500 kommunpengar
 - Skatepark, 500 kommunpengar

- Glasskiosk, 300 kommunpengar
- Varje grupp ska välja vilka åtgärder som ska vidtas för det tilldelade penningbeloppet och tillsammans fundera på varför de vill vidta just de åtgärderna. Grupperna presenterar sina valda åtgärder för varandra.

Fas 2:

- När varje grupp har valt vilken sak de ska verka för ordnas en omröstning. Var och en har en röst, och man kan rösta för eller mot en sak eller låta bli att rösta helt och hållet. Omröstningen sker anonymt på papper. Pappret läggs in i en ”urna” och slutligen offentliggörs resultatet av omröstningen.
- Efter uppgiften avslöjar läraren att grupperna har agerat som politiska partier och lär eleverna om partier och beslutsfattande.

Årskurserna 7–9 (debatt)

Fas 1:

- Fundera tillsammans med hela klassen ut vilka önskemål eller förbättringsförslag barnen har när det gäller deras egen skola eller kommun. Samla ihop alla förslag på en lista. Alternativt kan läraren fundera ut lämpliga teman för debatten och ge dem till eleverna.
- Eleverna delas in i två olika grupper, och båda grupperna ska inom sig välja en ordförande och 1–2 elever som debatterar tillsammans med ordföranden för gruppens del.
- Av alla förslag på listan ska grupperna välja ett som de vill genomföra.
- Eleverna ska diskutera olika argument och skriva upp minst sex orsaker till att just det projekt som den egna gruppen förespråkar bör få finansiering, och varför det egna projektet är viktigare än den andra gruppens projekt. (Tid cirka 10 min)

Fas 2:

- Grupperna presenterar de förslag som de valt eller de teman som de fått av läraren för varandra.
- Inför debatten ska gruppens ordförande och 1–2 andra elever presentera sina argument för den andra gruppen och dess ordförande.
- Debatten börjar. Grupperna debatterar om vilketdera projektet kommunen borde investera i. I debatten ska eleverna använda sig av de argument som de sammanställt på förhand.
- Eleverna får lära sig om partier och beslutsfattande.

1.2. Kommunens roll i miljö- och klimatarbetet

Årskurserna 1–6 (eleverna ska få en bild av det kommunala beslutsfattandets roll i deras egen vardag)

Eleverna ombeds besvara några konkreta frågor:

- Har du cyklat på en väg som är i dåligt skick?
- Finns det en bra cykelväg till skolan?
- Känner du dig otrygg på något visst ställe på vägen till och från skolan?
- Är det lätt att åka buss till dina hobbyer/till skolan?
- Finns det tillräckligt med trevliga parker i din kommun?
- Är det lätt för dig att ta dig till en skog eller en park?

Syftet är att visa att det kommunala beslutsfattandet spelar en roll i dessa frågor.

Uppgift:

Frågorna ovan är alla exempel på hur kommunen påverkar vår livsmiljö och vardag. Diskutera med eleverna om vilka tankar detta väcker och om de har förbättringsförslag eller önskemål. Skriv upp alla önskemål och förslag så att de kan diskuteras vidare med beslutsfattaren.

Årskurserna 7–9 (kommunens miljöåtgärder sätts i prioritetsordning)

Introduktion:

Läraren berättar om kommunens roll i hållbarhets- och klimatarbetet och går igenom vad en klimat- och miljöplan innebär, varefter eleverna går in på kommunens webbplats för att se om de hittar en sådan. Eleverna kan tillsammans fundera på vad som prioriteras i planerna, och vad de själva upplever vara viktigt.

Uppgift:

- Eleverna ges en lista över olika miljöåtgärder som de ska sätta i prioritetsordning.
- 1 = Miljöåtgärden är enligt din mening ganska obetydlig eller minst värd att pröva. 10 = Miljöåtgärden är enligt din mening en mycket bra idé, och du önskar att den skulle vidtas i din kommun.
- Diskutera:
 - Vilka miljöåtgärder är dyra, och vilka är billiga eller helt kostnadsfria? Lägg åtgärderna i ordning från den billigaste till den dyraste: 0 = gratis, 1 = billigast, 10 = dyrast
 - Vilka åtgärder är enklast att genomföra? Vilka åtgärder är svårare att genomföra?

Frågor som uppkommit kan diskuteras med beslutsfattarna; vilka åtgärder har kommunen redan vidtagit, vilka håller man på och förbereder, och vilka har tills vidare inte diskuterats?

Miljöåtgärder:

- Solpaneler monteras på taket till en simhall; belysningen i hallen bygger på solenergi.
- Fler cykelvägar byggs, vilket sporrar kommuninvånarna till att cykla i stället för att köra bil.
- Kommunen avstår från all julbelysning i centrum för att spara el.
- Skolan erbjuder hädanefter vegetarisk mat till alla elever tre gånger i veckan.
- Vissa naturområden är skyddade, vilket innebär att man inte får bygga där, och att inga träd får fällas där.
- I skolorna får eleverna lära sig mer om klimatförändringen, miljöåtgärderna och de begränsade naturresurserna.
- Bussförbindelserna förbättras så att utsläppen minskar i takt med att privatbilismen minskar.
- Antalet avfallssorteringsstationer utökas, så att allt mindre mängder varor blir blandavfall som hamnar på avstjälningsplatsen.
- En tävling ordnas bland kommunens anställda: den grupp som cyklar mest under en månad vinner en middag på en lokal restaurang som bekostas av kommunen.

1.2. Skriv frågor och inbjudningsbrev

I årskurserna 1–6 ska varje klass skriva ett gemensamt brev som skickas till alla beslutsfattare. Eleverna skriver brevet tillsammans under lärarens handledning. I de lägre klasserna är det läraren som leder diskussionen och gör anteckningar. I de högre klasserna skrivs brevet som grupparbeten, och eleverna kan ges till uppgift att själva skriva in saker i brevet.

Vad ska man fråga beslutsfattarna?

Frågorna till beslutsfattarna ska komma från eleverna, och de ska formuleras gemensamt under en lektion. Listan nedan kan vara till hjälp för läraren när frågorna planeras med eleverna.

Teman:

- **Beslutsfattande:** Vad är beslutsfattande, hur framskrider beslutsfattandet i kommunen? Hur ser en typisk arbetsdag ut? På vilken nivå fattas besluten? Vem fattar besluten och vad gäller de?
- **Kommunens hållbarhetsarbete:** Har kommunen ett klimat- eller miljöprogram? Hur har riktlinjerna eller principerna för hållbar utveckling beaktats i kommunen? Hur genomförs klimat-/miljöprogrammet? (Konkreta exempel, såsom att främja cykling, iståndsätta livsmiljöer för olika arter)
- **Påverkan:** Vilka beslutsprocesser kan allmänheten, barn och ungdomar påverka (och i vilket skede)?

Årskurserna 1–6

Eleverna får fundera ut vad de vill fråga av beslutsfattarna, och frågorna skickas som bilaga till inbjudningsbrevet. Frågorna sammanställs gemensamt genom roterande grupparbete. På varje grupparbetsplats finns frågeord och stödord som ska hjälpa eleverna att hitta på frågor.

Brevet skrivs under lärarens ledning utgående från introduktionen och de färdiga frågorna. Läraren skickar det färdiga brevet till beslutsfattarna.

Årskurserna 7–9:

Som introduktion innan brevet skrivs bör läraren gå igenom de olika faserna i beslutsfattandet med eleverna. Alternativt kan eleverna delas in i små grupper som tar reda på vilka faser beslutsfattandet består av och presentera dessa för varandra. Gruppen/klassen kan fundera på om det finns frågor som de vill ställa av de beslutsfattare som kommer till skolan, såsom vilka egna erfarenheter de har eller vilka frågor de har främjat.

Fundera tillsammans med eleverna på hur man ska skriva ett sakligt inbjudningsbrev till beslutsfattarna och vad man skulle kunna fråga dem. Brevet skrivs som grupparbeten så att eleverna delas in i grupper och varje grupp hittar på frågor och formulerar ett brev utifrån dem. Läraren cirkulerar i klassen och erbjuder hjälp. Breven ska läsa upp tillsammans, och av alla brev väljer man ut de bästa frågorna och formuleringarna. Läraren skickar det färdiga brevet till beslutsfattarna.

BESLUTSFATTARNA BESÖKER SKOLAN

1.4. Uppgifter under besöket

De beslutsfattarna som accepterat inbjudan besöker skolan. Först hålls en presentationsrunda där alla deltagare säger sitt namn och berättar en sak de gillar eller ogillar. Beslutsfattaren berättar lite mer om sig själv. Efter presentationen får eleverna ställa frågorna de förberett till beslutsfattaren. Mötet ska vara avslappnat och informellt. Eleverna kan även fråga andra frågor som de kommer på, utöver de förberedda frågorna.

Eleverna kan delas in i små grupper där varje grupp har några frågor att ställa. Följande ansvarsroller kan finnas i varje grupp:

- Uppgift 1: Frågeställning
- Uppgift 2: Ta anteckningar och dokumentera svaren
- Uppgift 4: Dokumentera besöket genom fotografering

- Uppgift 5: Spela in diskussionen

FILER SOM SKA LADDAS NED

Barn och unga som sporrare av hållbarhetsarbete -materialsidan innehåller följande material som kan skrivas ut:

- Värdekort
- Kommunpengar
- Mall för inbjudan (Word)
- Följebrev till inbjudan (Word)

2. STADSVANDRING MED BESLUTFATTARNA

Syftet med stadsvandringen är att eleverna ska lära känna sin egen stad eller sitt område och vara med om att utveckla dem, samt att väcka tankar och diskussion. Tanken är att diskutera och analysera stadsbilden ur perspektivet för klimatförändringen och principen om hållbar utveckling och att ge akt på hur vi använder stadsrummet. Under vandringen får eleverna föra fram sina egna tankar, lyssna på andra och lära sig att förstå andras åsikter. Vandringen går ut på att orientera sig från en kontroll till en annan. Vid varje kontroll får eleverna sätta sig in i ett tema som rör kommunens hållbarhetsarbete och göra uppgifter till stöd för diskussionen.

FÖRBEREDELSE INFÖR STADSVANDRINGEN

Vandringen och den diskussion som förs under den bygger på en frågepromenad kring olika teman. Nedan finns en lista över åtta teman. Välj ett lämpligt antal teman för din egen grupp. Temana är riktgivande, och det viktigaste är att eleverna får chansen att ta upp frågor som de funderar på. En diskussion om hållbar utveckling utanför de planerade temana är alltså välkommen. Vandringen genomförs under lärarens ledning och eleverna fyller i uppgiftskorten i små grupper på 3–4 personer. Vid varje kontroll ska eleverna stanna och diskutera en fråga med beslutsfattaren. Tanken är att eleverna också ska dokumentera vandringen så att de kan skapa kommunikationsinnehåll kring den exempelvis på bildkonst- eller modersmålslektionerna.

Det är bra att reservera 90 min för stadsvandringen.

Planera en vandringsrutt i närmiljön

Välj ut ett antal teman och lämpliga stopplatser för dem längs rutten. Du kan välja bland de platser som föreslagits eller hitta på egna platser. Det går också bra att fundera ut lämpliga stopplatser med eleverna. Lägg till kontrollerna på en karta till exempel i Google Maps och skriv ut kartan eller ta en skärmdump av den och fyll i kontrollerna på kartan för hand. Eleverna ska orientera sig fram längs rutten med hjälp av en papperskarta. Alternativt, om varje grupp använder en pekplatta, kan eleverna orientera sig fram med hjälp av en elektronisk karta. Laminerat kartan så att den håller bättre!

Tema 1. Hållbar rörlighet: En plats som barnen upplever vara farlig eller otrygg. Den kan finnas längs en livligt trafikerad väg, nära en korsning, vid ett trafikljus eller på en cykelväg.

Tema 2. Biologisk mångfald: En närliggande skog, ett vattendrag, en park eller en äng

Tema 3. Barnens favoritplatser: Slå fast platserna tillsammans med eleverna

Tema 4. Trivsamt: En central plats i kommunen, till exempel torget

Tema 5. Platser som förknippas med maktutövning: Stadshuset/rådhuset, kyrkan

Tema 6. Energi: En gatlykta, ett elskåp, en energiproducerande anläggning

Tema 7. Tjänster: Bibliotek, restaurang, museum, ungdomslokal, hobbyplats

Tema 8. Avfallshantering: Återvinningsstation, avfallskärl med tak, avstjälningsplats, avfallshanteringsanläggning

ELEVERNAS UPPGIFTER

1.1. Bekantning av temana i stadsvandringen och formulering av egna frågor

Bekanta er med stadsvandringens teman och uppgiftskort innan stadsvandringen. Eleverna formulerar i små grupper en egen fråga för varje tema.

2.2. Stadsvandring med beslutsfattarna

Vandringen genomförs under ledning av läraren. Eleverna kan fylla i uppgiftskorten under vandringen i grupper om 3-4 personer, men vandringen kan också genomföras utan uppgiftskort och valda teman kan diskuteras fritt.

Vid varje stopplats stannar man och diskuterar ämnet med beslutsfattaren. Tanken är att eleverna under vandringen också dokumenterar den, så att det kan användas som kommunikationsmaterial i till exempel bildkonst eller modersmål.

Dela in eleverna i små grupper och kontrollera att det i varje grupp finns personer som ansvarar för följande:

- **Person 1:** kartan
- **Person 2:** uppgiftslapparna
- **Person 3:** dokumentering av vandringen (videofilmning)
- **Person 4:** dokumentering av vandringen (fotografering)
- **Person 5:** inspelning av diskussionen
- **Alla** ska fylla i en egen observationslista

FILER SOM SKA LADDAS NED

Barn och unga som sporrare av hållbarhetsarbete -materialsidan innehåller följande material som kan skrivas ut:

- Stadsvandringens uppgiftskort (lågstadiet)
- Stadsvandringens uppgiftskort (högstadiet)
- Observeringskort

3. SLUTRESULTAT OCH AVSLUTANDE TRÄFF

På den avslutande träffen presenterar eleverna slutresultatet av projektet för beslutsfattarna, de andra skoleleverna och olika samarbetspartner (till exempel föräldrar eller föreningar – eleverna kan också själva föreslå vem som borde delta). Eleverna deltar i planeringen av den avslutande träffen.

Reflektera tillsammans med eleverna över frågor som uppstått under träffarna och vad som diskuterats. Är det något som eleverna kommer ihåg särskilt väl? Utifrån de tidigare uppgifterna och diskussionerna kan eleverna välja ett eller flera teman eller en konkret fråga som de vill främja eller fördjupa sig i. Eleverna kan rösta om vilka teman som ska väljas eller arbeta kring de olika temana i små grupper.

Slutresultatet kan variera från en skola till en annan, t.ex. ett initiativ, en pjäs, en poster, ett bildspel, en utställning eller en vision om framtidens skola. Det kan planeras helt fritt utgående från de utförda uppgifterna och diskussionerna med beslutsfattarna.

Det är också bra att diskutera med beslutsfattarna på vilket sätt eleverna kan återkomma till dessa frågor efter projektet. Hur behandlas elevernas idéer? Följs det upp hur förslagen genomförs? Det är viktigt att eleverna känner att de har fått en genuin chans att berätta om sina idéer och åsikter. Eleverna är säkert intresserade av att veta på vilket sätt förslagen kan påverka beslutsfattandet.

Som slutresultat kan läraren föreslå något av till exempel följande alternativ:

- En kampanj i den egna skolan Färdiga affischmallar som barnen själva kan rita innehållet på
- Ett initiativ i en fråga som eleverna vill främja i sin egen kommun, t.ex. öka den biologiska mångfalden genom att plantera blomarter som lämpar sig för insekter och kryp
- En pjäs som uppförs för de andra skolorna i området
- En teckning/konstutställning kring temat "drömkommunen" (elevernas vision om framtidens kommun)
- Eleverna kan framföra ett önskemål till beslutsfattarna om en åtgärd som de önskar att ska vidtas i kommunen eller till exempel i alla skolor i kommunen.

Projektets avslutning består av ett avslutningsevenemang där slutprodukterna presenteras. Eleverna är involverade i planeringen av avslutningsevenemanget. Avslutningsevenemanget kan vara en presentation av idéer och tankar för rektorn eller utbildningschefen, eller så kan det arrangeras som en del av skolans gårdsfest, julavslutning eller avslutning för läsåret. Om det har gjorts initiativ kan eleverna också få möjlighet att presentera dem för kommunfullmäktige.

FILER SOM SKA LADDAS NED

Barn och unga som sporrare av hållbarhetsarbete -materialsidan innehåller följande material som kan skrivas ut:

- Affischmall
- Elevernas diplom

